

'Jouw recht op mijn land'

N.S. Ateek, Palestijns bevrijdingstheoloog

Fr. 3-1-80

door ds. J. M. Snoek

Vorige maand stond in *Trouw* een verslag van een gesprek met de Amerikaanse, joodse bevrijdingstheoloog Marc Ellis. Hij is bevriend met de Palestijn dr. Naim Stifan Ateek (spreek uit: atiek) uit Jeruzalem, die een Palestijnse bevrijdingstheologie publiceerde.

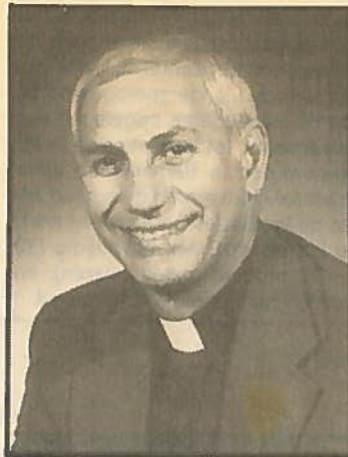
De anglicaanse kerk in Israël is maar klein, ongeveer 1700 zielen, van wie de overgrote meerderheid Palestijnen. De orthodoxe en rooms-katholieke kerken zijn veel groter, maar de anglicanen hebben via hun zusterkerken toch opvallend veel contacten over de hele wereld. Naim Stifan Ateek (52) is in 1967 tot priester van de anglicaanse kerk gewijd, met standplaats S'far Am, een dorpje in Galilea, niet ver van Nazareth. Ik was toen predikant van de Schotse kerk in Tiberias. In 1972 vertrok Ateek naar Haifa en vanaf 1985 heeft hij Jeruzalem als standplaats. Tussen de bedrijven door verbleef hij voor studie in de VS.

Onlangs publiceerde Ateek *Justice and only justice – a Palestinian theology of liberation* (New York). De titel is ontleend aan Deuteronomium 16, 20: „Gij zult alleen gerechtigheid najagen...”, aldus de NBG-vertaling. De Statenvertaling is nauwkeuriger: „Gerechtigheid, gerechtigheid zult gij najagen.” Het woord staat er twee keer, ook in de titel van Ateeks boek.

De kaft van 'Justice and only justice' vertoont vijf kleuren, als de banen van een vlag. Bovenaan een streep lichtblauw; dan volgen zwart, rood, wit en groen. Die laatste vier zullen wel bedoeld zijn als de kleuren van een Palestijnse vlag. Maar dat lichtblauw, waarin met grote letters het eerste 'justice' staat gedrukt, wat betekent dat? Mijn eerste vraag.

Ateek: „Dat is het lichtblauw van de Israëlische vlag. Zij hebben hun staat, hun 'gerechtigheid'; ik gun hun die. Maar er is een joodse uitleg over dat dubbele gebruik van het woord 'gerechtigheid' en die zegt: de eerste keer is het de gerechtigheid die bewezen dient te worden aan de joden; de tweede keer is het de gerechtigheid voor niet-joden. Welnu, de eerste keer staat het woord op de lichtblauwe baan, Israël; de tweede keer tussen de Palestijnse kleuren, want voor ons is er nog geen gerechtigheid.”

Ateek zelf vertelt in zijn boek wat hem en zijn familie op 12 mei 1948 overkwam; hij was toen elf jaar. Op die dag werd hun woonplaats Beisan (tegenwoordig: Beit Shean) zon-

dr. N. S. Ateek

der slag of stoot door het Israëlische leger bezet; de 6000 inwoners kregen het bevel de stad nog diezelfde dag te verlaten. De moslims werden de Jordaan over gezet, de Palestijnse christenen werden in autobussen geladen en dichtbij de stad Nazareth – toen nog niet bezet – gedropt en aan hun lot overgelaten. Onder hen was vader Ateek met zijn vrouw en tien kinderen. De familie was alles kwijt, behalve hun handbagage. Ze mochten niet meer naar Beisan terug.

Als ik hem vertel dat dat een schokkend verhaal vind antwoordt hij: „Toch zou ik het niet verteld hebben, als mijn uitgever er niet uitdrukkelijk om had gevraagd.” Ateek noemt in zijn boek de vier

belangrijkste woorden die zijn identiteit bepalen: christen, Palestijn, Arabier en Israëli. Het eerste is voor Ateek het belangrijkste, want „het christen-zijn kleurt al het andere.”

De manier waarop Ateek de bijbel uitlegt (zijn 'hermeneutische sleutel') is voer voor menig westers theoloog. „Het richtsnoer voor de Palestijnse christen bij de bijbeluitleg is Jezus Christus zelf.” Daar zijn zeker wel vragen bij te stellen: doe je zo wel recht aan wat de bijbel, het Oude Testament, te zeggen heeft? We zijn er in het gesprek niet dieper op ingegaan.

Een andere vraag was naar aanleiding van Ateeks uitspraak: „Uitverkoren zijn geeft niet het recht om de moraal opzij te zetten.” Op zichzelf kan ieder het daarmee eens zijn: uitverkoren zijn is veel meer een opdracht dan een privilege. Maar – zo luidde mijn vraag – „zie je het joodse volk als nog steeds het volk van het Verbond?” Ateek aarzelt. Hij wil er in elk geval de nadruk op leggen dat er bij God „geen aanzien des persoons” is, dat Hij niemand voortrekt, dat allen Hem ter harte gaan.” In een volgend boek wil hij deze kwestie uitvoeriger behandelen.

Misschien de mooiste passages in 'Justice...' vind ik in het hoofdstuk 'Een droom van vrede: het vizioen van een Palestijn'. Ateek schrijft daar onder meer dat de Palestijnen de holocaust, de moord op zes miljoen joden, onder ogen moeten zien. „We dienen te erkennen dat wij Palestijnen weigerden het feit van de afschuwelijke tragedie te aanvaarden, laat staan echt tot ons te laten doordringen” (hij gebruikt het woord *to internalize*). En: „Ook hebben wij geweigerd het unieke van dit lejd te erkennen.” Anderzijds vindt Ateek dat Israël tegen hem en de zijnen zou moeten bekennen: „We gaven jullie een etiket, anderen overtuigend dat jullie allemaal terroristen zijn. Wij weigerden te erkennen dat ook jullie rechten hebben, terwijl we wilden dat jullie *ons* recht op *jullie* land zouden erkennen en legitimeren.”

Ateek vindt het zijn opdracht „de waarheid te spreken zonder vrees”. Zal zijn stem gehoord worden? Zijn boek ligt in elk geval te koop in de etalage van een grote boekhandel in West-Jeruzalem.

J. M. Snoek, emeritus-predikant te Rotterdam, sprak dr. Ateek in Jeruzalem.

10 Jouw recht op mijn land

De Palestijnse theoloog N. S. Ateek vindt dat Palestijnen te weinig het unieke van de tragedie van de holocaust erkennen. Maar sprekend over 'gerechtigheid' kan hij moeilijk Israëls eis aanvaarden dat hij hun recht op zijn land erkent.